

Nr 14

Utlåtande i anledning av väckt motion angående obligatorisk försäkring av tillgångar som anförtros boutredningsmän m. fl.

Första lagutskottet har behandlat en i andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 687, av herrar *Johansson* i Skärstad och *Börjesson* i Falköping. I motionen hemställes att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning och förslag angående obligatorisk försäkring mot försäkringring, brand, stöld m. m. av medel och tillgångar, som genom domstols förordnande anförtros boutredningsman, god man eller förmyndare, i syfte att skydda vederbörande klienter mot förlust.

Beträffande motiveringen för denna hemställan torde utskottet få hänvisa till motionen.

Inledning

Svensk rätt saknar bestämmelser om försäkringsskydd för anförtrodda medel. Vissa lagregler som på ett eller annat sätt anknyter till det nu aktuella spørsmålet, må emellertid här något beröras.

Genom överförmyndarens verksamhet underkastas förmyndarnas förvaltning av de omyndigas tillgångar en fortlöpande kontroll. I Stockholm finnes i stället för överförmyndare en stadens nämnd kallad överförmyndarnämnden. Vissa åtgärder med avseende å omyndigs egendom får icke företagas utan överförmyndarens medgivande. Såväl placeringen av penningmedel som förfogandet över värdehandlingar är sålunda i viss utsträckning beroende av överförmyndarens tillstånd. För omyndig delägare i dödsbo får endast med överförmyndarens samtycke slutas avtal om sammanlevnad i oskiftat bo, och sådant samtycke fordras i allmänhet även för arvskifte i dödsbo vari omyndig äger del. Vidare får förmyndaren i regel endast med överförmyndarens samtycke låta den omyndige driva näring eller å dennes vägnar upptaga lån, ingå växelförbindelse eller borgen eller pantförskriva eller bortgiva egendom. För upplåtelse av servituts- eller nyttjanderätt till omyndigs fasta egendom kräves likaledes i regel överförmyndarens samtycke. Om förmyndaren hos rätten ansökt om tillstånd att försälja eller inteckna sådan egendom, åligger det överförmyndaren att i ärendet avgiva yttrande.

Med ledning av förteckning över den omyndiges tillgångar och andra re-

dovisningshandlingar, som förmyndaren har att avgiva till överförmyndaren, skall denne granska förmyndarens förvaltning. Därvid skall särskilt tillses att tillgångarna är anbragta med erforderlig trygghet och att de lämna skäligen avkastning samt att utgifterna för den omyndige icke överstigit vad som må anses skäligt. Överförmyndaren äger genomgå till förvaltningen hörande räkenskaper, betalningsbevis och andra verifikationer samt värdehandlingar. I fall där särskild sakkunskap erfordras äger överförmyndaren anlita annan att utföra eller biträda vid revisionen. Om granskningen ger anledning därtill, skall överförmyndaren bereda förmyndaren tillfälle att förklara sig samt i svårare fall påkalla rättens ingripande mot denne. Varje år skall överförmyndaren till rätten överlämna en uppgift (årsredogörelse) rörande tillsynen över förmyndarnas förvaltning under föregående år. Överförmyndaren skall därjämte föra bok angående de förmynderskap som inskrivits hos rätten och förteckning över ärenden rörande ej inskrivna förmynderskap.

Möjlighet finnes för rätten att om skäl därtill prövas vara för handen förelägga förmyndaren att lämna inteckning eller annan säkerhet för den omyndiges egendom.

Gör förmyndare sig skyldig till missbruk eller försummelse vid utövandet av sin befattning, eller kommer han på ekonomiskt obestånd, och prövas han på grund härav vara olämplig såsom förmyndare, eller finnes han av annan orsak icke längre lämplig att inneha förmynderskapet, skall han entledigas.

Vad som sålunda föreskrives i fråga om förmynderskap är i huvudsak tillämpligt även å godmanskap.

Beträffande boutredningsmannaförvaltning kan kontroll över av rätten förordnad boutredningsman anordnas i två olika former, nämligen antingen genom en permanent tillsyn eller genom en tillfällig revision. Den första formen utövas av god man som av rätten, när bodelägare begär det eller rätten eljest prövar lämpligt, kan förordnas att öva tillsyn å boutredningsmannens förvaltning. Sådant förordnande undgås om boutredningsmannen ställer säkerhet för ersättning, som han kan finnas skyldig att utgiva. Det enklare kontrollförfarandet tillämpas när god man ej är utsedd. Rätten äger då på ansökan av delägare eller eljest förelägga boutredningsmannen att avgiva redogörelse för sin förvaltning eller ock förordna någon att granska förvaltningen och däröver avgiva berättelse.

I angelägenheter av vikt skall boutredningsmannen inhämta bodelägarernas mening, där det lämpligen kan ske. Fast egendom eller tomträtt får ej av boutredningsmannen överlätas utan delägarnas skriftliga, bevitnade samtycke eller, där det ej kan erhållas, rättens tillstånd.

Boutredningsman skall entledigas om han ej finnes lämplig eller av annan särskild orsak bör skiljas från uppdraget. Fråga om boutredningsmans entledigande kan väckas av envar, vars rätt är beroende av utredningen.

Oavsett huruvida särskild framställning göres, ankommer det i sista hand på rätten att ingripa mot boutredningsmannen för den händelse det blivit för rätten känt, att denne icke vidare är lämplig för sitt uppdrag.

Såväl förmyndare som boutredningsman är pliktig ersätta skada som han uppsåtligen eller av vårdslöshet tillskyndat den omyndige eller dödsboet. Motsvarande skadeståndsskyldighet föreligger för god man.

Tidigare riksdagsbehandling

Vid 1940 års riksdag behandlades av första lagutskottet dels motion angående ökat skydd för omyndigas medel, som är underkastade det allmännas kontroll, *utlåtande nr 37*, dels motioner om beredande av ökad säkerhet för dödsbodelägars intresse i fråga om dödsbos egendom, *utlåtande nr 40*. Motionerna blev i enlighet med utskottets hemställan avslagna av riksdagen.

Första lagutskottet behandlade vid 1964 års riksdag motioner med enahanda yrkande som i nu förevarande ärende. Motionerna remissbehandlades. Yttrande avgavs av hovrätten över Skåne och Blekinge, överförmyndarnämnden i Stockholm, Sveriges advokatsamfund, Föreningen Sveriges häradshövdingar, Föreningen Sveriges stadsdomare, Svenska försäkringsbolags riksförbund samt Folksam. Endast sistnämnda remissorgan tillstyrkte den i motionerna begärda utredningen. Övriga remissinstanser avstyrkte motionerna eller uttalade att särskild utredning ej kunde anses påkallad. I sitt av riksdagen godkända *utlåtande nr 40 år 1964* uttalade utskottet inledningsvis att något lagstadgat försäkringsskydd icke förekommer men att däremot åtskilliga regler finns, som syftar till att i annan form tillskapa skydd mot oegentligheter för anförtrödda medel. I sitt utlåtande anförde utskottet vidare.

Motionärernas önskemål att söka förstärka skyddet är i och för sig be- hjärtansvärt. Såsom flera remissinstanser framhållit torde det dock vara tveksamt om den av motionärerna anvisade utvägen med obligatorisk försäkring är framkomlig. Enligt vad utskottet erfarit kommer emellertid inom kort en utredning att tillsättas med uppgift att företaga en allmän översyn av förmynderskapslagstiftningen. Det kan förutsättas att spörsmålet om skydd för tillgångar som förvaltas av förmyndare eller god man kommer att uppmärksammas av den tillämnade utredningen. Härigenom kan syftet med motionerna i denna del bli tillgodosett. Vad därefter gäller dödsboförvaltning vill utskottet erinra om att enligt vad vid remissbehandlingen upplysts det övervägande antalet boutredningar handhaves av personer, som utses av arvingarna själva utan något domstolsförfarande. När åter domstol förordnar boutredningsman torde här till mången gång utses sådan beträffande vilken visst skydd redan finnes såsom advokat eller banks notariatavdelning. Det kan därför antagas att ett genomförande av motionärernas förslag skulle beträffande dödsbomedel medföra ringa nytta i förhållande till de kostnader och den omgång som skulle vara förenade med en obligatorisk försäkring. Utskottet kan således ej heller i denna del biträda motionärernas utredningsyrkande.

I detta sammanhang är vidare av intresse av utskottet förra året behandlade motioner om skydd för dödsbodelägares m. fl. medel. Motionerna syftade till att vid förskingring av dödsbodelägares, omyndigs och klienters medel skydda vederbörande mot förlust. Motionerna föranledde såsom utskottet föreslagit icke någon riksdagens åtgärd. I sitt *utlåtande* i ämnet, nr 7 år 1965, hänvisade *första lagutskottet* bl. a. till förmynderskapsutredningens nedan omnämnda översyn av förmynderskapslagstiftningen.

Framställning av justitieombudsmannen

Justitieombudsmannen har den 12 december 1964 till Kungl. Maj:ts avlåtit framställning om spørsmålet angående åtgärder till stärkande av kontrollen över boutredningsmäns förmögenhetsförvaltning. Justitieombudsmannen har härvid antytt ett par vägar för bättre kontroll, nämligen dels ökat utnyttjande av institutet särskilt förordnad granskningsman genom att sådan kontroll såsom huvudregel skulle oberoende av yrkande anordnas med vissa intervaller och dels viss skyldighet för boutredningsman att utan förbehåll om egen dispositionsrätt insätta penningmedel i bank och nedsätta värdehandlingar i öppet förvar. Enligt justitieombudsmannen kan spørsmålet knappast i allo överblickas med mindre i ämnet sker en närmare utredning. Beträffande det närmare innehållet i framställningen torde utskottet få hänvisa till s. 220—228 i justitieombudsmannens ämbetsberättelse 1965.

Översyn av förmynderskapslagstiftningen

I enlighet med Kungl. Maj:ts beslut den 30 december 1964 har sakkunniga tillkallats för att verkställa översyn av förmynderskapslagstiftningen. De sakkunniga har antagit benämningen *Förmynderskapsutredningen*. Utredningens uppdrag är att göra en samlad översyn av förmynderskapslagstiftningen i syfte att bättre anpassa den till det moderna samhällets krav. Av särskilt intresse i förevarande sammanhang torde vara följande uttalande i direktiven.

Även bestämmelserna om förvaltningen av omyndigs egendom och om kontrollen över denna förvaltning hör till de huvudfrågor, som under den av mig förordade översynen måste upptagas till prövning. Sålunda bör närmare undersökas bl. a. i vad mån den ekonomiska utvecklingen motiverar en jämkning av de gällande föreskrifterna om placering och förvaring av den omyndiges tillgångar. Härvid bör övervägas i vad mån förräntningsintresset bör ges större utrymme än för närvarande.

Vad gäller kontrollen över förvaltningen synes tiden mogen att upptaga hela det nuvarande systemet till omprövning. För en effektiv kontroll krävs att förmynderskapen registreras. Det bör emellertid i detta sammanhang även undersökas huruvida möjligheter finns att begränsa skyldigheten att

inskriva förmynderskap och lätta på förmyndares redovisningsplikt utan att någon väsentlig förlust görs i fråga om skyddet för omyndiga.

En annan fråga, som lämpligen bör upptagas till behandling i detta sammanhang, är den om en förstärkt kontroll över boutredningsmans förvaltning. Denna fråga faller visserligen utanför förmynderskapslagstiftningen men har vissa beröringspunkter med förmyndares och god mans förvaltning. Den har bl. a. direkt betydelse för omyndigs medel i fall då omyndig delägare finns i dödsboet. Frågan har nyligen berörts i riksdagen med anledning av motioner om försäkringsskydd för anförtrodda medel och av justitieombudsmannen i en framställning i ämnet till Kungl. Maj:t. Med hänsyn bl. a. till att rätten förordnar om boutredningsmannaförvaltning och utser boutredningsman, får det anses vara en angelägenhet för det allmänna att ett så effektivt skydd som möjligt skapas för de medel som omhänderhas av boutredningsmannen, utan att denna form för dödsboförvaltning onödigt tynges eller fördyras. En närmare undersökning av denna fråga bör nu ske.

Utskottet

I förevarande motion hemställs om utredning och förslag angående obligatorisk försäkring mot bl. a. förskingring av tillgångar, som anförtros åt av rätten förordnad förmyndare, god man eller boutredningsman. Utskottet ansluter sig till det syfte som uppbär motionen, nämligen att skydda den enskilde mot förlust av sådana medel. Såsom framgår av vad ovan upptagits har förmynderskapsutredningen i uppdrag att ompröva gällande regler om kontroll över sådan förvaltning, som utövas av förmyndare och god man. Utredningen skall enligt sina direktiv också söka lösa frågan om ett så effektivt skydd som möjligt för tillgångar som omhänderhas av boutredningsman. Vid fullgörandet av dessa uppgifter kommer utredningen, enligt vad utskottet erfarit, att överväga det i motionen framförda förslaget. Enligt utskottets mening är därför något initiativ från riksdagens sida i anledning av motionen ej påkallat och utskottet får hemställa,

att förevarande motion, II:687, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 1 mars 1966

På första lagutskottets vägnar:

INGRID GÄRDE WIDEMAR

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herr Erik Svedberg, fröken Mattson, herrar Ernulf, Arvidson*, Hjorth, Lundin, Schött och Johan Olsson*;

från andra kammaren: fru Gärde Widemar, fru Johansson, herrar Ekström i Björkvik*, Svensson i Vä, fru Löfqvist, herr Gustafsson i Borås, fröken Andersson i Strängnäs och herr Fridolfsson i Stockholm.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.